

औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान ऐन, २०५३

लालमोहर र प्रकाशन मिति

२०५३।७।१९

संशोधन गर्ने ऐन

प्रमाणीकरण र प्रकाशन मिति

गणतन्त्र सुदृढीकरण तथा केही नेपाल कानून

संशोधन गर्ने ऐन, २०६६◆

२०६६।१०।७

२०५३ सालको ऐन नं. ३

✂.....

औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठानको सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन

प्रस्तावना : राष्ट्रको औद्योगिक विकासका लागि उद्यमशीलता, गुणस्तरयुक्त व्यवस्थापन, प्रविधि र प्राविधिक जनशक्तिको खाँचोलाई पूरा गरी उद्योग क्षेत्रको विकासबाट अर्थ व्यवस्थालाई सबल तुल्याई औद्योगिक व्यवसायको विकास गर्न वाञ्छनीय भएकोले, श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवको शासनकालको पच्चीसौं वर्षमा संसदले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ** : (१) यस ऐनको नाम “औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान ऐन, २०५३” रहेको छ ।
(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।
२. **परिभाषा** : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-
  - (क) “प्रतिष्ठान” भन्नाले दफा ३ बमोजिम स्थापना भएको प्रतिष्ठान सम्भन्नु पर्छ ।
  - (ख) “समिति” भन्नाले दफा ६ बमोजिम गठन भएको सञ्चालक समिति सम्भन्नु पर्छ ।
  - (ग) “अध्यक्ष” भन्नाले समितिको अध्यक्ष सम्भन्नु पर्छ ।
  - (घ) “सदस्य” भन्नाले समितिको सदस्य सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले समितिको अध्यक्ष तथा सदस्य-सचिवलाई समेत जनाउँछ ।

◆ यो ऐन संवत् २०६५ साल जेठ १५ गते देखि लागू भएको ।

✂ गणतन्त्र सुदृढीकरण तथा केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६६ द्वारा भिकिएको ।

- (ड) “कार्यकारी निर्देशक” भन्नाले दफा ९ बमोजिम नियुक्त भएको कार्यकारी निर्देशक सम्भन्नु पर्छ ।
- (च) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम वा विनियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्भन्नु पर्छ ।

परिच्छेद - २

प्रतिष्ठानको स्थापना र व्यवस्था

३. प्रतिष्ठानको स्थापना : (१) औद्योगिक व्यवसायको विकास गर्नको लागि औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठानको नामबाट एउटा प्रतिष्ठानको स्थापना गरिएको छ ।
- (२) प्रतिष्ठानको केन्द्रीय कार्यालय काठमाडौं उपत्यकामा रहनेछ, र प्रतिष्ठानले आवश्यकता अनुसार नेपाल <..... भित्र जुनसुकै स्थानमा आफ्नो केन्द्र, उपकेन्द्र, शाखा तथा उपशाखा कार्यालयहरु खोल्न सक्नेछ ।
४. प्रतिष्ठान स्वशासित संस्था हुने : (१) प्रतिष्ठान अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला एक स्वशासित र संगठित संस्था हुनेछ ।
- (२) प्रतिष्ठानको काम कारवाहीको लागि आफ्नो एउटा छुट्टै छाप हुनेछ ।
- (३) प्रतिष्ठानले व्यक्ति सरह चल अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न, उपभोग गर्न, बेच बिखन गर्न वा अन्य कुनै किसिमले व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।
- (४) प्रतिष्ठानले व्यक्ति सरह आफ्नो नामबाट नालिस उजुर गर्न र प्रतिष्ठान उपर पनि सोही नामबाट नालिस उजुर लाग्न सक्नेछ ।
५. प्रतिष्ठानको उद्देश्य : प्रतिष्ठानको उद्देश्य देहाय बमोजिम हुनेछ :-
- (क) उद्योग व्यवसायको विकास कार्यमा संलग्न संघ संस्थाहरुको जनशक्ति विकास कार्यमा सहयोग पुऱ्याउन त्यस्ता संस्थाहरुको मागमा आधारित प्रशिक्षक प्रशिक्षण, गुणस्तर व्यवस्थापन, सम्भाव्यता अध्ययन र परामर्श सेवा जस्ता सेवाहरु प्रदान गर्ने ।
- (ख) उद्योग व्यवसायको विकासको लागि गुणात्मक सेवा प्रदान गर्न आवश्यकतानुसार कार्यमूलक अनुसन्धान गर्ने ।
- (ग) सेवामूलक संस्थाको रूपमा उद्योग व्यवसाय क्षेत्रको प्राविधिक, उद्यमशिलता र व्यवस्थापन सम्बन्धी ज्ञान तथा शीप विकास गर्नको लागि आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

- (घ) स्वदेशी कच्चा पदार्थ वा स्वदेशी र विदेशी कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योग व्यवसायको सम्भाव्यता अध्ययन, अनुसन्धान तथा विकासमा जोड दिने ।
- (ङ) उद्योग व्यवसाय विकासको लागि आवश्यक संस्थाहरुको स्थापना र विकास गर्ने ।

परिच्छेद-३

समितिको गठन तथा काम, कर्तव्य र अधिकार

६. समितिको गठन : (१) प्रतिष्ठानको उद्देश्य प्राप्तिको लागि आवश्यक कार्यक्रमहरु सुव्यवस्थित रूपले सञ्चालन गर्न गराउन र प्रतिष्ठानको सम्पूर्ण काम कारवाहीको रेखदेख तथा प्रबन्ध गर्नको लागि एक सञ्चालक समिति गठन हुनेछ ।

(२) यस ऐनमा अन्यत्र अन्य व्यवस्था भएकोमा बाहेक समितिले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम र विनियमको अधीनमा रही प्रतिष्ठानलाई भएको सबै अधिकारको प्रयोग र कर्तव्यको पालना गर्नेछ ।

(३) समितिमा देहायका सदस्यहरु रहनेछन्:-

(क)	उद्योग मन्त्री वा राज्यमन्त्री	- अध्यक्ष
(ख)	सचिव, उद्योग मन्त्रालय	- सदस्य
(ग)	सचिव, अर्थ मन्त्रालय	- सदस्य
(घ)	अध्यक्ष, नेपाल उद्योग बाणिज्य महासंघ	- सदस्य
(ङ)	अध्यक्ष, घरेलु तथा साना उद्योग संघ	- सदस्य
(च)	नेपाल सरकारले मनोनीत गरेको व्यवस्थापन विज्ञ एकजना	- सदस्य
(छ)	समितिले मनोनित गरेको निजी क्षेत्रका उद्यमीहरु मध्येबाट एकजना	- सदस्य
(ज)	समितिले मनोनीत गरेको वातावरणविद् एकजना	-सदस्य
(झ)	कार्यकारी निर्देशक	सदस्य-सचिव

(४) मनोनीत सदस्यहरुको पदावधि दुई वर्षको हुनेछ, र पदावधि समाप्त भएपछि निजहरु पुनः मनोनीत हुन सक्नेछन् ।

(५) समितिले आवश्यक देखेमा कुनै स्वदेशी वा विदेशी विशेषज्ञ, सल्लाहकार वा औद्योगिक व्यवसायसंग सम्बन्धित लब्ध प्रतिष्ठित व्यक्तिलाई समितिको बैठकमा पर्यवेक्षकको रूपमा भाग लिन आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

७. समितिको बैठक र निर्णय : (१) समितिको बैठक अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।

तर वर्षमा कम्तीमा चार पटक समितिको बैठक बस्नु पर्नेछ ।

(२) समितिको एक तिहाई सदस्यहरूले समितिको बैठकको लागि लिखित माग गरेमा समितिको सदस्य-सचिवले अध्यक्षको स्वीकृति लिई बैठक बोलाउनु पर्नेछ ।

(३) समितिको सदस्य-सचिवले बैठक बस्ने सूचनाको साथमा बैठकमा छलफल हुने विषयहरूको सूची सदस्यहरूलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(४) बैठकको अध्यक्षता अध्यक्षले गर्नेछ र निजको अनुपस्थितिमा सदस्यहरूले आफूमध्येबाट छानेको सदस्यले बैठकको अध्यक्षता गर्नेछ ।

(५) समितिको कूल सदस्य संख्याको पचास प्रतिशत सदस्यहरू उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।

(६) समितिको बैठकमा बहुमतको राय मान्य हुनेछ र मत बराबर भएमा बैठकको अध्यक्षता गर्ने व्यक्तिले निर्णायक मत दिनेछ ।

(७) समितिको निर्णय समितिको सदस्य-सचिवद्वारा प्रमाणित गरिनेछ ।

(८) बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

८. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार : समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

(क) नयाँ व्यवसाय सृजना तालीम, उद्यम सक्षमता अभिवृद्धि तालीम, व्यवसाय पहिचान एवं छनौट सम्बन्धी तालीम र व्यावसायिक योजनाका सम्भाव्यता अध्ययन सम्बन्धी तालीम सञ्चालन गर्ने,

(ख) उत्पादन व्यवस्थापन तथा उत्पादकत्व विकास तालीम, बजार व्यवस्थापन तालीम, लेखा तालीम, कर्मचारी व्यवस्थापन तालीम र उद्यमशील व्यवसाय व्यवस्थापन तालीम सञ्चालन गर्ने,

(ग) प्राविधिक तथा व्यावसायिक सूचना र प्रविधि हस्तान्तरण सम्बन्धी कार्य सञ्चालन गर्ने,

(घ) उद्यमशीलता, व्यवस्थापन विकास र प्राविधिक तथा शीप विकास प्रशिक्षक प्रशिक्षण जस्ता कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने,

(ङ) साना व्यवसाय परामर्श सेवा उपलब्ध गराउने,

- (च) प्रतिष्ठान स्वयंले वा अन्य संस्थाहरुको सहभागिता मार्फत उद्योगसंग सम्बन्धित विभिन्न किसिमका अनुसन्धान, प्रशिक्षण, अध्ययन, सेमिनार, सर्भेक्षण, प्रदर्शनी, कार्यशाला गोष्ठी आदि सञ्चालन गर्ने,
- (छ) औद्योगिक व्यवसाय विकासको लागि आवश्यक पाठ्यक्रम एवं निर्देशिका तयार गर्ने, प्रशिक्षण र प्रशिक्षार्थीहरुको लागि परिणाममूलक कार्यक्रमहरु बनाउने, कार्यान्वयन गर्ने तथा त्यस्ता कार्यक्रमहरुको प्रभावकारिताको मूल्यांकन र अनुगमन गर्ने,
- (ज) औद्योगिक व्यवसाय विकासको लागि नेपाल सरकार वा विदेशी सरकार वा राष्ट्रिय वा अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्था, निकाय वा व्यक्तिबाट नगद, जिन्सी वा अन्य सहयोग उपलब्ध गराउने,
- तर विदेशी सरकार वा विदेश स्थित अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्था, निकाय वा व्यक्तिबाट नगद, जिन्सी वा अन्य सहयोग लिँदा नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
- (झ) प्रतिष्ठानको कार्यक्रमहरुमा लक्षित समूहको आर्थिक स्थिति हेरी कार्यक्रमको लागत अनुरूप पूर्ण वा आंशिक रुपमा शुल्क लगाउने, र
- (ञ) प्रतिष्ठानको उद्देश्य प्राप्तिको लागि आवश्यक पर्ने अन्य कार्यहरु गर्ने ।

परिच्छेद - ४

कार्यकारी निर्देशक र कर्मचारी सम्बन्धी व्यवस्था

९. कार्यकारी निर्देशकको नियुक्ति : (१) प्रतिष्ठानको प्रशासकीय प्रमुखको रुपमा दैनिक कार्य सञ्चालन गर्नको लागि समितिले न्यूनतम स्नातकोत्तर उपाधि हासिल गरी उद्योग व्यवसायको क्षेत्रमा विशेषज्ञता प्राप्त व्यक्तिलाई कार्यकारी निर्देशकमा नियुक्त गर्नेछ ।
- (२) कार्यकारी निर्देशकको पदावधि चार वर्षको हुनेछ, र निज पुनः बढीमा चार वर्षको लागि नियुक्त हुन सक्नेछ ।
- (३) कार्यकारी निर्देशकको पारिश्रमिक, सेवाका शर्त तथा सुविधा सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
१०. कार्यकारी निर्देशकको काम, कर्तव्य र अधिकार : (१) कार्यकारी निर्देशकको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) समितिको निर्णय एवं निर्देशनहरु कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,

- (ख) प्रतिष्ठानको दीर्घकालीन एवं अल्पकालीन योजना, वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट तयार गर्ने,
- (ग) समितिबाट स्वीकृत योजना तथा आयोजना कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
- (घ) स्वीकृत बजेट रकम निकासा दिने,
- (ङ) प्रतिष्ठानको प्रशासकीय प्रमुखको हैसियतले अन्य आवश्यक कार्य गर्ने ।

(२) उपदफा (१) मा लेखिएदेखि बाहेक कार्यकारी निर्देशकको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

११. **कर्मचारी सम्बन्धी व्यवस्था** : (१) प्रतिष्ठानको काम सुचारु रूपले सञ्चालन गर्नको लागि समितिले आवश्यकतानुसार सल्लाहकार, विशेषज्ञ, प्रशिक्षक, अधिकृत र सहायक कर्मचारीहरु नियुक्त गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम नियुक्त सल्लाहकार, विशेषज्ञ, प्रशिक्षक, अधिकृत र सहायक कर्मचारीहरुको पारिश्रमिक, सुविधा तथा सेवाका अन्य शर्तहरु तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - ५

कोष र लेखा परीक्षण

१२. **प्रतिष्ठानको कोष** : (१) प्रतिष्ठानको आफ्नो एउटा छुट्टै कोष हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहायका रकमहरु रहनेछन् :-

- (क) नेपाल सरकारबाट प्राप्त रकम ।
- (ख) विदेशी सरकार वा राष्ट्रिय वा अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्थाबाट प्राप्त सहयोग, अनुदान वा ऋण ।
- (ग) प्रतिष्ठानले उपलब्ध गराएको परामर्श, तालीम वा अन्य सेवा बापत प्राप्त रकम ।
- (घ) स्वदेशी वा विदेशी संघ, संस्था वा व्यक्तिबाट प्राप्त दान, दातव्य वा उपहार ।
- (ङ) प्रतिष्ठानलाई अन्य कुनै श्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(३) प्रतिष्ठानको तर्फबाट गरिने सम्पूर्ण खर्च उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा जम्मा भएको रकमबाट व्यहोरिनेछ ।

(४) प्रतिष्ठानको कोषको सञ्चालन तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१३. लेखा र लेखा परीक्षण : (१) प्रतिष्ठानको आय-व्ययको लेखा तोकिए बमोजिम राखिनेछ ।

(२) प्रतिष्ठानको लेखापरीक्षण महालेखापरीक्षकद्वारा तोकिएको लेखापरीक्षकद्वारा हुनेछ ।

परिच्छेद - ६

विविध

१४. उपसमितिहरू गठन गर्न सक्ने : (१) समितिले आफ्नो कार्य सञ्चालनको लागि आवश्यक उपसमितिहरू गठन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठित उपसमितिहरूको काम, कर्तव्य, अधिकार तथा कार्यविधि समितिले तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१५. वार्षिक प्रतिवेदन : (१) कार्यकारी निर्देशकले प्रतिष्ठानको वार्षिक प्रतिवेदन प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र समिति समक्ष प्रस्तुत गर्नु पर्नेछ र त्यस्तो प्रतिवेदनको एक प्रति नेपाल सरकारलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(२) प्रत्येक वर्ष प्रतिष्ठानको वार्षिक प्रतिवेदन सार्वजनिक रूपमा प्रकाशित गरिनेछ ।

१६. अधिकार प्रत्यायोजन : (१) समितिले आफूलाई प्राप्त अधिकारहरू मध्ये कुनै वा सबै अधिकार आवश्यकतानुसार सदस्यहरूको कुनै उपसमिति वा समितिको कुनै सदस्य वा कार्यकारी निर्देशकलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

(२) कार्यकारी निर्देशकले आफूलाई प्राप्त अधिकारहरू मध्ये सबै वा केही अधिकार आवश्यकतानुसार प्रतिष्ठानका कुनै कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

१७. बैठक भत्ता : सदस्यहरूले समितिको बैठकमा भाग लिए बापत तोकिए बमोजिम बैठक भत्ता पाउनेछन् ।

१८. नेपाल सरकारसंग सम्पर्क : प्रतिष्ठानले नेपाल सरकारसंग सम्पर्क राख्दा नेपाल सरकार, उद्योग मन्त्रालय मार्फत राख्नु पर्नेछ ।

१९. नियम तथा विनियम बनाउन सक्ने : (१) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयनको लागि समितिले आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्नेछ र त्यस्ता नियमहरू नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भएपछि लागू हुनेछ ।

(२) प्रतिष्ठानले आफ्नो कार्य सञ्चालन गर्नको लागि यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमहरूका अधीनमा रही आवश्यक विनियमहरू बनाउन सक्नेछ र त्यस्ता विनियमहरू समितिबाट स्वीकृत भएपछि लागू हुनेछ ।

२०. खारेजी र बचाउ : (१) औद्योगिक व्यवसाय विकास समिति (गठन) आदेश, २०५२ खारेज गरिएकोछ र सो आदेश बमोजिम गठित समितिको सबै चल तथा अचल सम्पत्ति प्रतिष्ठानमा सर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको गठन आदेश अन्तर्गत गठित समिति सित भए गरेका ठेक्का पट्टा तथा सम्भौताहरु प्रतिष्ठान सित भए गरेको मानिनेछ र सो समितिबाट भए गरेका सम्पूर्ण काम कारवाहीहरु प्रतिष्ठानबाट भए गरेको मानिनेछ ।

द्रष्टव्य : केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६३ द्वारा रुपान्तर भएका शब्दहरु :-
“श्री ५ को सरकार” को सट्टा “नेपाल सरकार” ।